

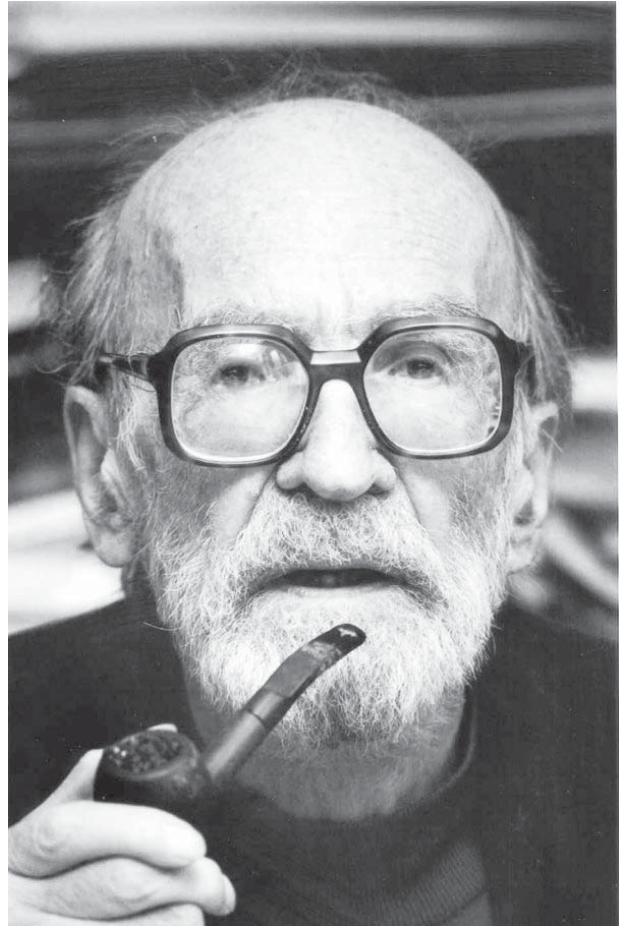
MIRCEA ELIADE: PLEDOARIE PENTRU TEZAURUL EMINESCIAN

Dr. în filozofie, *Lidia Troianowski*

De obicei, când se pune în dezbatere problema raportului dintre om și valori, tradițional se consideră că cine excelează în direcția unei valori nu are înțelegere pentru celelalte. Experiența, însă, ne demonstrează că există și excepții. În acest sens, drept exemplu elocvent ne poate servi opera vieții lui Mircea Eliade, personalitate marcantă a secolului al XX-lea, care pe parcursul prodigioasei sale activități a demonstrat atașament și, indubitabil, talent materializat într-un impresionant număr de opusuri ce numai la o singură trecere în revistă te lasă umil în fața erudiției etalate, profunzimii și complexității tematicii abordate și, bineînțeles, a diversității domeniilor. Istoria religiilor, sociologia, folcloristica, orientalistica, etnologia, eseistica, nuvelistica, dramaturgia – acestea-s doar cele mai importante domenii în cadrul cărora s-a manifestat savantul și scriitorul Mircea Eliade care prin opera sa, mai mult ca oricine din perioada dată, a știut să altoiască generațiilor respect față de spiritual și, de ce nu – de sentimental.

Din pluridimensională activitate a lui Mircea Eliade vom încerca să dăm apreciere unui segment, care de multe ori se pare că este lăsat în umbră de cercetători – eseistica. Pornind de la premisa că și acest domeniu este prea vast, deoarece pe parcursul vieții Eliade scrie peste o mie de eseuri, ne vom rezuma la un subiect concret – geniul creator Mihai Eminescu. Eseurile, studiile consacrate celui dintâi artist și tehnician al versului românesc - Eminescu care, în opinia lui Eliade, a vădit nu numai o structură enciclopedică, dar și tendințe spre poligrafie, autorul le publică în cele mai prestigioase reviste și ziare ale timpului: „*Viața Literară*”, „*Revista Fundațiilor regale*”, „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Cuvîntul*”, „*Vreamea*”, „*Universul*” ș.a.

Reflectând temeinic asupra excepționalității lui Eminescu care, în aserțiunea eseistului, deși n-a avut timp să-și definească toate codurile personalității, totuși rezistă vremii, Mircea Eliade,

Mircea Eliade

pe acest temei, îl plasează alături de Dimitrie Cantemir, Heliade Rădulescu, Nicolae Iorga, Constantin Noica și Emil Cioran. Menționăm că una dintre primele lucrări consacrate autorului „Luceafărului”, Eliade o publică în ziarul „Cuvîntul”, la 1933, cu ocazia editării volumului *Poezii*, îngrijit de Constantin Botez. Pe lângă un șir de aprecieri la superlativ adresate nu numai talentului, genialității eminesciene, dar și efortului depus de C. Botez pentru scoaterea din anonim a celei mai mari părți de poezii care văd lumina zilei în această „monumentală ediție” (expresia lui Eliade) cercetătorul, eseistul opinează că datorită acestui volum (600 pagini) Eminescu începe să fie cunoscut cu adevărat.

Abundând în estimări irevocabile, Eliade, în articolul *Ediția Eminescu* demonstrează că volumul *Poezii* reprezintă nu numai o redescoperire revoluțară a creației poetului, dar și a alchimiei operei lui, a instrumentelor de lucru, substanței creatoare și, *sinedubio*, a genialei lui forțe verbale. Fără a deroga de la subiect, exegetul pune în valoare și ponderabila contribuție a lui C. Botez datorită căruia cele 46 de caiete de poezii eminesciene devin familiare

Mihai Eminescu

criticilor și publicului larg, fapt de pe urma căruia, opina Eliade, au de câștigat toți: pe de o parte genialul creator, deoarece acest volum îl face mai cunoscut și mai apreciat, pe de alta cititorul care, în sfârșit, are reala posibilitate de a se apleca asupra poeziei lui Eminescu, a o cunoaște în întreaga ei substanțialitate și complexitate. În același context, M. Eliade consemnează interesul orientat spre opera lui Eminescu oglindit de creațiile a așa personalități de valoare a spiritualității românești ca G. Ibrăileanu, A. Rosetti, T. Vianu, G. Călinescu, E. Lovinescu și C. Petrescu, realizările cărora la acest capitol elucidează reabilitarea, durabilitatea și viabilitatea creației eminesciene capabilă să animeze, să încurajeze orice punct nou de vedere sau interpretare argumentată.

Un alt text, nu mai puțin important, consacrat valențelor creației lui Eminescu, Eliade îl publică în *Viața Literară*, articol în care consemnează caracterul sorginte, notorietatea și reabilitarea creației eminesciene care trece proba aspră a timpului, valoarea căreia crește odată cu scurgerea anilor, astfel devenind mai scumpă cu cât se împuținează amintirile inedite. Simțindu-se obligat să informeze cititorul că revenirea la Eminescu

nu este una apologetică sau elegiacă, Eliade consemnează că interesul pe care îl suscită valoroasa operă eminesciană determină cercetătorii să ajungă la concluzia că viața sa e mai prețioasă decât legenda, iar geniul său e mai presus de mitologie.

Plasându-l alături de Goethe, Eliade opinează că poetul a fost românul care a pătruns pretutindeni în cultura universală fără să se teamă de influențe și sterilitate. El a escaladat filozofia lui Schopenhauer și budismul, poezia romanticilor francezi și cea clasică. De fapt, aserțiuni tangențiale depistăm și la G. Călinescu care în volumul consacrat vieții și operei lui Eminescu nuanțează că aceste vaste cunoștințe, implicări au avut un impact deosebit asupra spiritului național, or, el a îmbogățit geniul latin prin poezia sa.

Un alt text în care Eliade insistă asupra lui Eminescu - Omul, și mai puțin Creatorul, este *Asta-i o teorie greu de înțeles*, publicat în *Universul*. În acest articol Eliade susține că Eminescu era devastat psihologic de faptul că era puțin înțeles de publicul larg cu care avea sumare contacte, precum și de opacitatea intelectualilor și camarazilor de breaslă pe care aceștia o demonstau vizavi de opera lui poetică. Simultan, Eliade nuanțează că Eminescu cunoștea destulă istorie a literaturilor pentru a-și da seama că într-o zi nu poți deveni idol.

Conștient de geniul său și de mediocritatea contemporanilor săi, Eminescu s-a zbatut în cercul intelectualilor fără a intenționa să lupte pentru izbânda, promovarea operei sale literare, îndreptându-și impetuoasa forță spirituală cu preponderență spre înaintarea ideilor naționaliste, avansarea unui sistem de valori politice și istorice. În năzuința descifrării resorturilor profunde ale personalității poetului Eminescu, Eliade speculează cu maximum de efecte că cel desemnat nu era înțeles și acceptat mai ales pentru faptul că factura operei sale se deosebea esențialmente de ceea ce se scria și, bineînțeles, se aprecia în România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Captiv al unei epoci în care excepționalitatea și originalitatea nu numai că nu erau în vogă, dar mai trezeau și invidia, Eminescu, în aserțiunea lui Eliade, își dădea perfect seama de efectul pe care-l provoca opera sa asupra elitei intelectuale, criticilor. Chiar cei mai de seamă, scrie Eliade, au rămas tacit impasibili față de soarta lui, placiditatea cu care-și mascau incapacitatea, incompetența de a-i pătrunde opera era evidentă: „Hașdeu era prea orgolios să-i recunoască talentul excepțional”; „Slavici îl înțelegea cu greu”; „Caragiale se amuza să-l întăre la discuții și să-i încerce nervii” ș.a.

De-a dreptul impresionant ca esență ideatică și analitică se prezintă eseul *Insula lui Eutanasius* în care Eliade, după investigarea mai multor fragmente din creația artistică a lui Eminescu și cea teoretică a lui G. Călinescu, subliniază că în procesul cercetării și interpretării creației poetului trebuie să se acorde în special atenție simbolismului și metafizicii, deoarece Eminescu a fost un autor de vocație filozofică și descendență romantică.

Simbolul a fost unul dintre mijloacele pe care marele poet îl utilizează cu dezinvoltură și abilitate, manifestându-se consecvent ca un maestru desăvârșit al acestui element. Semnificativ, că alături de simbolurile folclorice ce-și au originea în istoria și tradiția neamului, se înscriu în opera lui Eminescu și cele cu un pronunțat substrat mistic, inspirate din vedele și ezoterismul indian, de asemenea se reliefează ineluctabil și cele de esență cosmologică. Oportună mențiunea în acest sens că orizontul filozofic al simbolicii eminesciene constituie un serios teren de investigare, iar adâncirea opticii de radiografiere a esenței simbolice a viziunilor lui ne va permite să înțelegem într-o formă magistrală aspirațiile, sentimentele, idealurile lui Eminescu.

Fără a aluneca în patetism și a-și edulcora observațiile în sentimentalism, Eliade în eseul *Latina gintă e regină. Camoens și Eminescu*, grefează că misiunea istorică a unui popor se judecă după realizările sale culturale, numai ele justifică existența și misiunea lui, or, istoria nu ține seama de națiunile sterile.

Adoptând un ton polemic, Eliade în eseul menționat constată că cultura latină se autorefectă în momentele ei importante și respiră predilect prin personalități aparte sau prin creații colective – tezaurul folcloric. O veritabilă operă, creație e capabilă, în concepția lui Eliade, să transforme lumea „spiritual” prin apariția sa. Pe acest temei,

exegetul, cu naturalețe, trece în revistă un șir de personalități de prestigiu universal așa ca Virgiliu, Balzac, Dostoevski, Goethe, Shakespeare, Camoens și alții care au îmbogățit cultura universală cu opere inegalabile.

Atenția față de creația lui Camoens este alimentată în concepția lui Eliade prin faptul că acesta a introdus în cultura universală „geografia” transformată în valori spirituale, experiență, considerată până atunci „barbară”, adică a justificat pe planul estetic descoperirile maritime și cuceririle portughezilor, astfel operele lui Camoens au sporit universul estetic nu numai al poporului său de origine, dar și al celui european.

Un creator demn de a fi comparat cu Camoens și catalogat în pleiada celor mai de seamă poeți, prozatori, dramaturgi universali, Eliade îl desemnează pe Eminescu care, prin genialitatea creației sale, a contribuit în mod covârșitor la lărgirea orizontului spiritual european sub aspectul de „cuceritor de lumi noi” și pentru faptul că, asemeni artistului portughez, Eminescu a transformat în valori spirituale experiențe considerate până la dânsul lipsite de semnificație, a îmbogățit lumea cu noi mituri și cu o noutate geografică – Dacia.

Geniul latin, consemnează Eliade, a câștigat mult prin poemul *Lucafărul* care poate fi atestat ca unul dintre cele mai proeminente din cultura universală. De aceeași apreciere se bucură și lucrările – *Melancolie*, *Scrisorile*, *Mortua est*, *Doina*, *Glossa*, prin intermediul cărora Eminescu descoperă și introduce în patrimoniul spiritual o lume absolut nouă și inedită.

Cu emoție și acuitate critică, Eliade sesizează în materialul *Eminescu – poetul neamului românesc* caracterul polar al poetului, trăsătură, de altfel, în aserțiunea sa, ireductibilă la o singură determinată. Conform lui Eliade, Eminescu a iubit viața și a evitat-o în același timp; a adorat și, la fel, a evitat femeia; a trăit în mijlocul unei lumi mizerabile, visând la pacea eternă.

În concluzie finală, menționăm următoarele, Mircea Eliade a consacrat un considerabil spațiu al cercetărilor sale operei vieții lui Eminescu, durabile raționamente despre creația marelui poet, concepția sa filozofică, misticismul său putând fi depistate nu numai în publicistică, dar și în opera sa fundamentală. Viziunile integratoare ale lui Eliade, alimentate din remarcabila preocupare pentru opera poetului-nepereche, deschid orizonturi pluridimensionale nu numai în cunoașterea vastei moșteniri literare eminesciene, dar și a erudiției, talentului, inteligenței și spiritului critic eliadian.